

NIEUWE PLATFORMPROJECT WACHT OP VOORONDERZOEK

De uitvoering van het door het Platform ingediende projectvoorstel wordt op verzoek van het provinciaal bestuur en met instemming van het Platformbestuur vooraf gegaan door een vooronderzoek.

Doordat duidelijk wordt waar bij welke organisaties en processen aangrijpingspunten voor de promotie van de Friese rassen en gewassen liggen, wordt een en ander beter onderbouwd.

Het Platformbestuur stelt voor dat de door de provincie aan te trekken onderzoeker samen met een vertegenwoordiging van het bestuur onderzoekt waar de aangrijpingspunten zich voordoen. Onze expertise kan door deelname van het Platformbestuur aan het onderzoek direct worden ingebracht en we krijgen zo een indruk van wat we van de onderzochte partijen kunnen verwachten. De leden van het Platform worden hier ook bij betrokken.

Het is de bedoeling dat het onderzoek in de komende zomer en/of herfst plaatsvindt. De bij de Friese rassen en gewassen betrokken provinciale ambtenaren hebben nu deze OER verschijnt nog niet op het voorstel gereageerd.

Bij het vooronderzoek zal zeker ook het door Janco Heida geïnitieerde project Boer & Chef worden betrokken. Hun missie is dat boeren en afnemers direct met elkaar in verbinding staan. Groenten, fruit en zuivel behoren op dit moment tot het assortiment. De deelnemers zorgen ervoor dat de waarde die in de voedsel keten gecreëerd wordt, de regio ten goede komt.

Onderzocht wordt of de Friese rassen en gewassen hier ook bij betrokken kunnen worden.

ZATERDAG 24 SEPTEMBER SYMPOSIUM OVER FRIESE BRAMEN

In de voorafgaande OER werd gemeld dat er in De Kruidhof in Buitenpost een symposium over de in Fryslân voorkomende bramensoorten wordt gehouden. Bramen vormen een onderdeel van de zogenoemde houtige gewassen, de in Fryslân gesignaleerde oorspronkelijke bomen, struiken, klimplanten en bramen die met name in het oostelijk deel van de provincie, in Gaasterland en op de eilanden voorkomen.

Karst Meijer maakte studie van de zeventig in Fryslân voorkomende bramensoorten. Stekjes ervan werden in De Kruidhof bijeengebracht. Ze groeiden op tot een daar ingerichte bramentuin.

Op 24 september a.s. wordt in De Kruidhof met lezingen en demonstraties de eerste bramentuin ter wereld geopend. Dat gebeurt tijdens een Symposium waar uitgebreid aandacht aan de bramen wordt besteed.

Er verschijnt die dag ook een door Meijer samengestelde bramenflora met beschrijvingen van de 70 Friese bramensoorten. De gids kan dienst doen bij excursies in gebieden waar de bramen groeien. In de volgende OER meer hierover.

OP WEG NAAR EEN “NIEUWE GELE FRIESE WOUDBOON”

De Gele Friese Woudboon is als streekproduct één van de meest populaire droge bonen in Nederland. Het ras wordt wegens haar positieve eigenschappen door velen gewaardeerd. Toch is er reden eens te onderzoeken of de boon door veredeling nog verbeterd kan worden. In de voorafgaande OER stond dan ook vermeld dat het Werkverband Friese Rassen onder leiding van veredelaar Ir. Jan Velema een poging onderneemt om met enkele Friese telers de gebruikswaarde van het ras te verbeteren. Velema legt nu uit hoe het project in elkaar steekt.

Tijdens een eerder vergelijkend onderzoek waarbij de Gele Woudboon met de algemeen geteelde bruine boon Narda werd vergeleken, bleek de Woudboon een aanzienlijk lagere opbrengst te hebben. De Woudboon leverde 2400 kg per hectare tegenover Narda 4200 kg. De reden was mogelijk de zeer vroege en korte bloeiduur van de woudboon. Er wordt nogmaals een poging ondernomen om beide bonen met elkaar te vergelijken.

Het project ziet er de komende jaren als volgt uit:
2022: Beide bonen worden naast elkaar gezaaid en beoordeeld op vroegheid, sterkte van het gewas en opbrengst. De rassen worden in meerdere rijen om en om gepoot, zodat er hopelijk enkele spontane kruisingen optreden. Deze proef wordt uitgevoerd door Wim Grit uit Winsum. Tegelijkertijd probeert Jan Velema in zijn kas de kruising met de hand te maken. Het F1-kruisingszaad wordt in de herfst geoogst.

2023: De verkregen zaden worden uitgezaaid. De verwachting is dat alle F1-planten eigenschappen tussen beide ouders in bezitten, zodat te bezien valt of de kruising gelukt is. Van de F1-planten wordt zoveel mogelijk zaad geoogst. De F2-zaden zijn dan op kleur te selecteren. Er worden uiteraard alleen gele zaden aangehouden.

2024 en volgende jaren: Vanaf de tweede generatie naar kruising (F2) zullen de planten worden uitgesplitst op eigenschappen van beide ouders. Er moet dan

streng geselecteerd worden op kwaliteit (zaadkleur, gewassenmerken) en opbrengst. Vanaf 2024 kan het best op meerdere locaties en grondsoorten worden geselecteerd. Om er zekere van te zijn dat er verbeteringen worden gerealiseerd, wordt steeds vergeleken met de originele Friese Gele Woudboon. De kenmerkende eigenschappen zoals zaadkleur, zaadvorm en smaak moeten voldoende op die van de woudboon lijken.

Vanaf ongeveer 2026 (F4, vierde generatie) zal duidelijk zijn of de "nieuwe" Friese Gele Woudboon een verbetering van de "oude" is. Vermoedelijk zal nog minstens een paar jaar geselecteerd moeten worden tot het nieuwe ras voldoende uniform is.

DAG VAN HET LEVEND FRIES ERFGOED

In 2018 werd in Harich de eerste Dag van het Levend Erfgoed gehouden. De bedoeling was om de manifestatie twee jaar later te herhalen. Corona gooide roet in het eten. In 2021 werd te laat begonnen om in alle opzichten aan de regelgeving voor het demonstreren van Friese dierenrassen tegemoet te komen.

Dit jaar is inmiddels met de voorbereiding van de manifestatie begonnen, in de hoop dat virussen niet weer in de weg staan.

Op 15 oktober a.s. organiseert De Kruidhof in Buitenpost haar jaarlijkse Oogstdag. De Dag van het Levend Erfgoed laat zich daar goed mee combineren. In het nummer van OER dat in de eerste helft van september verschijnt meer hierover.

DEMOTUINEN WERKVERBAND GOED VERZORGD

Het Werkverband Friese rassen heeft twee demonstratietuinen met Friese landbouwgewassen ingericht. Een ervan ligt bij de Kruidhof in Buitenpost, de andere bij het Fries Landbouwmuseum in Goutum. Beide worden door vrijwillig(st)ers verzorgd.

Itteke de Leeuw stuurde ons over het gebeuren in Goutum het volgende verslag:

"Woensdag 25 mei met zijn allen heerlijk in de tuin gewerkt. De grond was niet te nat en niet te droog.

De hoeveelheid onkruid viel mee.

Gierst was niet goed opgekomen, maar verderop stonden heel wat planten tussen het onkruid. Die staan nu weer netjes in de rij. De eerste wintergranen beginnen te bloeien.

De boontjes doen het goed. De meeste aardappelen

staan boven. De klaver breidt zich uit.

Up date: Dirk heeft vorige week erwten overgezaaid en tabak geplant."

Dirk Wierda begeleidt de vrijwillig(st)ers.

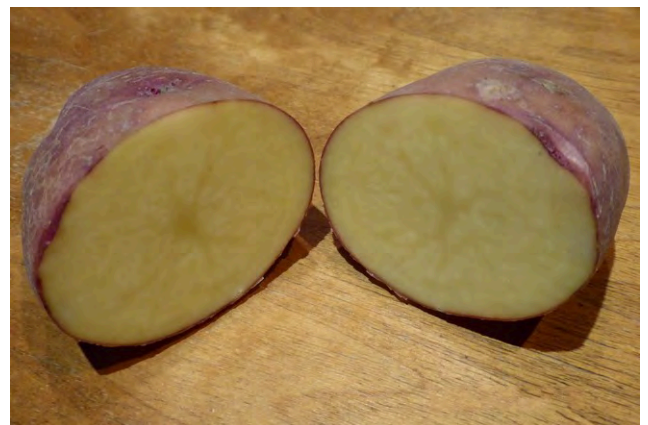
ZIEKE REDMER GENEZEN VERKLAARD

Om te voorkomen dat luizen ziekmakende virussen overbrengen, werd bij Freark Zwart in Oosterbierum een tent opgesteld.

De meer dan dertig tot de collectie behorende Friese aardappelrassen worden hierin vermenigvuldigd.

Voor onder meer de Redmer, een door Durk van der Schaaf gekweekt aardappelras, kwam dit te laat.

Daarom is Redmer in het laboratorium Beekenkamp in Maasdijk door weefselkweek gezond gemaakt. De plantjes werden uit planten in pluggen beworteld en afgehard.

Redmer

Ze zijn inmiddels naar Oosterbierum gebracht waar ze nu weer van de collectie deel uitmaken.

In de zomer worden blaadjes van het ook door Van der Schaaf in stand gehouden zieke aardappelras Vroeg Op verzameld. Ook die gaan om ze gezond te laten maken naar Maasdijk.

PERIODIEKEN

In de *Fries-Hollandse Koekrant* aandacht voor een onderzoek naar de kenmerken en eigenschappen van dubbeldoelkoeien die geschikt zijn voor de natuurinclusieve landbouw. Het onderzoeksproject 'DubbelDoel Natuurlijk' moet duidelijk maken wat onder meer bij de Friese Roodbonte en de Fries-Hollandse Zwartbonte bij deze landbouw de toegevoegde waarde is. Uit een eerder onderzoek kwam naar voren dat robuustheid, gezondheid en voedefficiëntie belangrijke eigenschappen van de dubbeldoelkoeien waren.

In **De Fryske Hounen** een bericht over een door Tjibbe Hooghiemstra en Douwe Kootstra samengesteld kijkboekje over de Stabij. Kootstra leverde de teksten, de Hooghiemstra schetste de prenten. Hij ving de hond in rust in alle mogelijke relaxte standjes. Kootstra zet de Stabij in beweging. Hij doet dat in 'kattebelletjes', afgewisseld met langere verhalen. Het boekje is onder ISBN nummer 978905618965 te bestellen bij de boekhandel.

In **De Zwartbles**, het orgaan van het Nederlands Zwartbles Schapenstamboek, een bijdrage over de topram 'Luit 88'. Het inmiddels overleden dier heeft vier jaar bijzonder goed gefokt. Een groot aantal ooien en een aantal prachtige zonen scoren hoog wat betreft type en ontwikkeling. De resultaten van de topram waren mede afhankelijk van moeders die er wat van maakten. "De koning is dood, lang leve de koning!" eindigt het bericht.

De **Nieuwsbrief** van de Friese Hoenderclub (FHC) vermeldt het instellen van een Whatsappgroep voor de leden van de club.

Als voorwaarde voor deelname geldt dat men lid is van de FHC. Aan- en verkoop is toegestaan. Berichten en foto's over FHC, Friese hoenders en krielen, fokkerij, huisvesting, etcetera is toegestaan. Van deelnemers wordt verwacht dat ze elkaar respecteren. De groep is bedoeld als een verrijking niet ter vervanging van bestaande mediakanalen.

Een lid van de Zwartbles-fokkersgroep vraagt in een artikel in hun **Nieuwsbrief** aandacht voor eigenschappen waar bij beoordeling van het ras op wordt gelet. Zo ook de bles. Codes die hierbij door het Stamboek gebruikt worden, zijn: BL=bles; BS=bles smal; BB=brede bles; BV=bles vlintertje; OB=onderbroken bles en SB=scheve bles.

OB

SB

STATUS FRIES MELKSCHAAP KRITIEK

De Stichting Zeldzame Huisdierrassen (SZH) houdt de status van zeldzame rassen bij. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen normaal, kwetsbaar, bedreigd en kritiek. Uit het jaarbericht 2021 van de SZH kan worden afgeleid dat de status van het Friese Melkschaap inmiddels kritiek is. In de afgelopen tien jaar is het aantal geregistreerde vrouwelijke fokdieren van 5000 afgenomen naar minder dan 500.

Wieger Kuiken, secretaris van het Frysk Molk-skieppestamboek, zoekt de oorzaak mede bij een aantal grote en kleine melkers die hun schapen niet meer laten registreren. Ze stellen kennelijk minder belang in de bijdrage die het Stamboek aan het raszuiver houden van het Friese Melkschaap levert.

JAARBERICHT 2021 STICHTING ZELDZAME HUISDIERRASSEN

Het jaarbericht 2021 van de Stichting Zeldzame Huisdierrassen (SZH) geeft een duidelijk beeld van de werkzaamheden die in dat jaar door de organisatie werden verricht.

SZH zet zich in voor het behoud van zeldzame oorspronkelijke Nederlandse boerderij- en huisdierrassen en hun verscheidenheid. Lokale houders worden ondersteund in het houden, verwaarden en het fokken van hun dieren. De rassen worden gepromoot bij het brede publiek.

In het bericht wordt allereerst de status van de zeldzame rassen in 2021 in beeld gebracht. Het door de SZH in 2021 aangewezen ras van het jaar is het Bonte Bentheimer Landvarken. Een jaar eerder was dat de Fries-Hollandse Zwartbonte.

De ondersteuning van de aangesloten ras-organisaties hield onder meer in dat de SZH zich sterk heeft gemaakt voor het toekennen van een landelijke premie voor gevlagde oorspronkelijke melkgevende zeldzame koeien. In 2021 hebben 115 aanvragers, waaronder ook eigenaren van de Friese dubbeldoelkoeien, totaal 425.000 euro aan subsidie ontvangen. Het in 2021 ingediende Nationaal plan houdt in dat 3,2 miljoen euro is gereserveerd voor premies voor de houders van zeldzame koeien-, schapen- en geitenrassen. De houders van de Friese schapen- of geitenrassen zouden hier ook van kunnen profiteren.

Op Platformbijeenkomsten worden door de SZH per diersoort of houdersgroep uitdagingen in de houderij en fokkerij besproken.

Fryslân kent 2 door de SZH op gang gebrachte Zeldzaam Lekkercentra en drie fokcentra. Er zijn in de provincie geen door de organisatie begeleide educatieve centra. In 2021 werd een begin gemaakt met het in deze Oer aangeduide onderzoeksproject DubbelDoel Natuurlijk (2021-2024).

EEN KOOKWORKSHOP MET PRODUCTEN VAN FRIESE RASSEN

In Rijperkerk runnen Age de Graaf en Arend Dijkstra onder de bemaning 'Il Casale' een kookstudio. Ze werken met uitgangsmateriaal geleverd door kleine familiebedrijven. Hun winkel biedt wijnen en delicatessen uit Italië, de bakermat van Sloof Food.

Zo nu en dan maken ze maaltijden afkomstig van Friese rassen.

Ze organiseren ook kookworkshops. Hierbij gebruiken ze bijvoorbeeld de Friese Gele Woudboon, het Kûgelbeantsje en vlees van de Friese Roodbonte of de Fries-Hollandse Zwartbonte. En ook: verse en halfharde kaas van het Friese Melkschaap en de Berlikumer Wortel.

Een kookworkshop bij 'Il Casale' heeft een vast verloop:

Bij aankomst wordt een glas wijn met hapjes geserveerd. Vervolgens wordt de door Dijkstra samengestelde receptuur doorgenomen. De deelnemers gaan dan in groepjes een onderdeel van het menu bereiden. Na alle voorbereidingen gaan ze aan tafel en wordt de maaltijd geserveerd en gegeten.

Bij wijze van voorbeeld een tweetal opdrachten die de deelne(e)m(st)ers aan een eerdere kookworkshop kregen te verwerken:

Salade van Friese bonen

Benodigheden: 4x200 gr. Friese bonen - 110 gr. ham in dunne reepjes - 1 Berlikumer Wortel - 1 bosje basilicum - olijfolie extra virgine - zout en peper uit de molen - 75 gr. gedroogde tomaten op olie in kleine reepjes gesneden - 1 Berlikumer Ui, heel fijn gehakt - 1 takje rucola.

Bereiding: Schil de wortel en snij deze in dunne reepjes. Rol enkele basilicumblaadjes op en snij dit in dunne reepjes. Hou een paar blaadjes apart voor de garnering. Doe dit samen met de ui en de tomaatjes bij de gekookte bonen en strooi er zout en peper en een ferme scheut olijfolie over. Hussel het

geheel door elkaar en laat de smaken even intrekken. Schep vlak voor het serveren de rucola sla erdoor.

Verdeel de salade over de borden.

Runderlende van Friese Roodbonte of Fries-Hollandse Zwartbonte in groene kruiden

Benodigheden:

Per persoon ca 150 gr. runderlende. Boter, peper en zout.

Kruidenmengsel bestaande uit:

1 bosje peterselie

Enkele takjes fijngesneden rozemarijn

Enkele takjes tijm

Tenen knoflook, geplet en gehakt

Rode wijn.

Bereiding:

De entrecote droogdeppen en door het kruidenmengsel wentelen. Daarna in iets hete boter kort bruin bakken/dichtschrœien. Afblussen met een scheut rode wijn.

Vervolgens gedurende circa 1 à 1,5 uur laten garen in een oven van 90 graden. Het vlees onder aluminiumfolie 15 minuten laten rusten. Voor het serveren het vlees in gelijkmatige plakken snijden en kruiden met peper en zout.

Informatie Il Casale: 0511-432243

IT GIET RIDLIK GOED MEI DE LANGEITEN

Syb Roosma, foarsitter fan de Fryske Lângeiten Fokkersklub, is ridlik tefreden oer hoe't it mei syn organisaasje giet. Dy hat yn Fryslân sa'n 60 leden. Hy sjocht al as beswier dat dy fergrizet. Der soene wat mear pakesizzers mei de lângeiten oan 'e slach moatte. De korona en de regeljowing dogge der ek gjin goed oan, lytse fokkers wurdt it te folle of te djoer.

Troch fergrizing by de leden nimt it tal fokkers ôf dat meidocht oan de troch de klub organisearre sintrale keuring by de Spitkeet yn Harkema. Om dêr by te wêzen moat der, lykas ek by skiep en kij dy't oan manifestaazjes meidogge, oan fan alles en noch wat foldien wurde. Feedokters moatte de bisten fan te foaren sûn ferklearje. Der wurdt in jildich ferfiersdokumint frege. Se moatte op 'e tiid tsjin de q-koarts yninte wêze. Dat regelje de

Syb Roosma

klubleden meiinoar, dêr't de kosten fan it ynintsjen leger troch wurde. De tanimmende regeljowing hat as gefolch dat in tal fokkers in húskeuring oanfreget. Dat kin ek, it beswier is dat de kontakten dêrtroch minder wurde.

Lângeiten binne belangryk foar it ûnderhâld fan natuerterreinen. Yn 2018 hat Natuermonuminten op Skiermuontseach 12 jonge geiten fan de klub oernommen. Dy wurde ynset foar it iepen hâlden fan de terreinen. Oars soene bygelykjs dúndoarne, gelderske roas en bjirken har gong gean kinne. De dunen soene yn bosk feroarje, dat de natuerorganisaasje net wol. Op Flylân en Amelân wurde troch Steatsboskbehear yn de dunen ek lângeiten ynset. It Fryske Gea hat se ek.

Roosma sjocht in ferskil tusken de eigenskippen fan bisten fan fokkers dy't har besit op in stik greide hâlde en de geiten dy't yn natuerterreinen rinne. Dy binne sa't it liket wat sterker.

Bûten Fryslân binne in tal foksintra foar lângeiten. In earder sintrum yn it Fryske Ginnum is der net mear. De klub tinkt dat se har sûnder sa'n sintrum mei har bêste fokkers ek rêde kinne.

Yn grutte halen is men net ûntefreden oer hoe't it der mei de lângeiten yn Fryslân foarstiet. Wat al ûntbrekt, is sa't Roosma it neamt "de jonge garde".

Port Betaald

De Triodosbank bezorgt ons niet meer automatisch de namen en adressen van degenen die jaarlijks 10 euro of meer voor het over de post of de mail ontvangen van OER storten. Toch hebben we die nodig om onze periodiek aan iedere betaler te kunnen blijven toezenden.
Het bedrag kan worden overgemaakt op banknummer NL 16 TRIO 0197 646 174 t.n.v. Werkverband Friese Rassen te Leeuwarden.

Retouradres: Heerenweg 26 9262 SG Sumar

Platform Friese Rassen en Gewassen

www.friesehoenderclub.nl

www.dwvn.nl

www.roodbontfriesvee.nl

Vrienden
van het oude fruit
www.vriendenvanhetoudefruit.nl

HERBARIUM FRISICUM

www.herbariumfriscum.nl

de kruidhof
hortus van fryslân
www.dekruidhof.nl

www.nzs.nl

www.melkschappen.nl

Historische vruchtbomen

kwekerij "de Baggelhof"

www.baggelhof.nl

Wurkferbân Fryske Rassen, Werkverband Friese Rassen

www.werkverband-frieserassen.nl

www.fruitynfryslan.nl

www.nvsw.nl

www.zeldzamerassen.nl/zwartbles-fokkersgroep

www.szh.nl

www.frieshollands.nl

www.landgeit.nl

www.onzestabyhoun.nl